

УДК 342.951

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС СУДДІВ, ПРОКУРОРІВ, АДВОКАТІВ І НОТАРІУСІВ

ADMINISTRATIVE STATUS OF JUDGES, PROSECUTORS, LAWYERS AND NOTARIES

Орловська І.Г.,

магістр з права,

здобувач кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права,
фахівець навчально-методичного відділу

Інституту права та суспільних відносин

Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

Статтю присвячено дослідженню адміністративно-правового статусу основних юридичних спеціальностей, таких як: судді, прокурори, адвокати і нотаріуси. Досліджено законодавчу базу та дослідження науковців щодо адміністративно-правового статусу. Сформульовано особливості адміністративно-правового статусу суддів, прокурорів, адвокатів та нотаріусів.

Ключові слова: адвокат, адміністративно-правовий статус, нотаріус, правовий статус, прокурор, суддя.

Статья посвящена исследованию административно-правового статуса основных юридических специальностей, таких как судьи, прокуроры, адвокаты и нотариусы. Исследована законодательная база и исследования ученых на счет административно-правового статуса. Сформулированы особенности административно-правового статуса судей, прокуроров, адвокатов и нотариусов.

Ключевые слова: адвокат, административно-правовой статус, нотариус, правовой статус, прокурор, судья.

The article is dedicated to studies the administrative status of the main legal professions such as judges, prosecutors, attorney and notaries. The legislation and research scientists on the administrative status are analyzed. The features of administrative status of judges, prosecutors, attorney and notaries are formulated.

Key words: attorney, administrative status, notary, legal status, prosecutor, judge.

Постановка проблеми. Становлення в Україні громадянського суспільства та розбудова правової держави безпосередньо пов'язаний із реформуванням національної правової системи в цілому та окремих правових інститутів зокрема. Це потребує наукового аналізу низки проблем, серед яких значне місце займають і питання адміністративно-правового статусу суддів, прокурорів, адвокатів і нотаріусів.

Стан дослідження. Окремі аспекти проблеми адміністративно-правового статусу розкривали у своїх працях вчені-юристи О. В. Агєєв, О. В. Анпілогов, І. Л. Бородин, Ю. П. Битяк, В.М. Бєвзенко, Ю. Є. Винокуров, Ю. М. Грошевой, В. В. Галунько, В. Гайворонська, І. Гловацький, О. В. Гурича, М. М. Говоруха, І. І. Діткевич, Я. Зейкан, М. Д. Ждана, М. В. Косюта, В. В. Кравчук, С. С. Коломоєць, І. С. Ковальчук, В. Кульчицький, В. Купрішин, В. М. Мартиненко, В. Г. Мєлкумов, О. Р. Михайленко, С.Г. Новіков, Є.М. Попович, М. М. Руденко, В. П. Рябцев, В. В. Сухонос, О. М. Сєбовий, Д. В. Сичова, А. Святоцький, Ю. Стецовський, Л. В. Тацій, С. В. Таранушич, В. В. Шевчук, В. К. Шкарупа, Н. В. Шость, М. К. Якимчук та ін.

Проте, вони досліджували окремі правові інститути, а тому комплексне дослідження адміністративно-правового статусу суддів, прокурорів, адвокатів та нотаріусів потребує більш ґрунтовного дослідження в юридичній літературі, що і є метою статті.

Новизна даного дослідження полягає в тому, що визначено адміністративно-правовий статус суддів, прокурорів, адвокатів та нотаріусів, як сукупність встановлених та закріплених законами та іншими нормативно-правовими актами прав, свобод, обов'язків, що гарантують участь суддів, прокурорів, адвокатів та нотаріусів в управлінні державними справами й задоволення публічних та особистих інтересів через діяльність державної влади й органів місцевого самоврядування.

Виклад основного матеріалу. У теоретичному аспекті правовий статус – (лат. status- становище) – сукупність прав і обов'язків фізичних та юридичних осіб [1, с.44].

При дослідженні поняття правового статусу особи варто зазначити, що кожен громадянин наділений не тільки загальним правовим статусом, але також має можливість стати носієм комплексу спеціальних

прав та обов'язків (правовий модус особи), що передбачає набуття громадянином спеціального адміністративно-правового статусу.

Загальний адміністративно-правовий статус громадян доповнюється, залежно від соціальної ролі індивідуального суб'єкта, спеціальними адміністративно-правовими статусами. Взагалі, в науковій літературі не вироблено єдиної точки зору щодо співвідношення загального і спеціального адміністративно-правового статусу індивідуальних суб'єктів [2]. Так, деякі автори вважають, що адміністративно-правовий статус громадянина є складним юридичним утворенням, яке містить в собі чотири елементи.

Перша частина прав і обов'язків є правовим статусом особи, друга – статус громадянина, третя – соціальний статус (правові статуси військовослужбовців, учнів, робочих, пенсіонерів і т. п.), четверта – особливий статус (сукупність прав і обов'язків, яких особа набуває по своєму бажанню: мисливця-любителя, водія-любителя і т. п.) [3, с. 12].

Інші ж науковці схиляються до того, що адміністративно-правовий статус громадянина поділяється на зальний і спеціальний [4, с. 24; 5, с. 46; 6]. Необхідно зазначити, ця точка зору є найбільш поширеною в юридичній науці та підтримується більшістю вчених.

Спеціальний адміністративно-правовий статус характерний для певних груп громадян і закріплює особливості їх правового положення у сфері державного управління.

О. Ф. Скакун правовий статус особи визначає, як систему закріплених у нормативно-правових актах і гарантованих державою прав, свобод, обов'язків, відповідальності, відповідно до яких індивід як суб'єкт права (тобто к такий, що має правосуб'єктність) координує своє поведінку в суспільстві [7]. Вчена до структури правового статусу відносить правосуб'єктність, права, свободи, обов'язки, відповідальність.

На думку О. І. Григораш, «під адміністративно-правовим статусом розуміється комплекс конкретно визначених установлених законом й іншими нормативно-правовими актами сукупність суб'єктивних прав і обов'язків особи, що гарантують її участь в управлінні державними справами й задоволення публічних та особистих інтересів через діяльність державної влади й органів місцевого самоврядування» [8, с. 67-68].

На думку Б. М. Бахрана, «адміністративно-правовий статус індивідуального суб'єкта – це правове становище особистості в її відносинах із суб'єктами виконавчої влади, урегульоване нормами державного і адміністративного права» [9, с. 50].

Адміністративно-правовий статус громадянина М. А. Боярцева визначає як встановлена законами та іншими нормативно-правовими актами система прав та обов'язків громадянина, які реалізуються через суспільні відносини в сфері державного управління, та забезпечуються системою юридичних гарантій на участь в управлінні державними справами і задово-

ленні публічних та особистих інтересів через діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування [10].

Правовий статус основних юридичних спеціальностей закріплений у Конституції України (ч. 1 ст. 55, ст. 59, розділ VII «Прокуратура», розділ VIII «Правосуддя») [11], Законах України «Про судоустрій та статус суддів» [12], «Про прокуратуру» [13], «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [14], «Про нотаріат» [15], іншими законодавчими актами України та локальними нормативними актами. Аналіз відповідних положень вище перерахованих актів дозволяють виділити особливості адміністративно-правового статусу суддів, прокурорів, адвокатів та нотаріусів.

Перша особливість полягає у наявності спеціальних законів. Фундаментальним і безспірним є те, що норми Конституції України конкретизуються в законах України. Базові закони, що стосуються основних юридичних спеціальностей розкривають ключові питання організації та діяльності судів, прокурорів, адвокатів та нотаріусів. Так, наприклад, Закон України «Про судоустрій та статус суддів» визначає правові засади організації судової влади та здійснення правосуддя в Україні з метою захисту прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина, прав та законних інтересів юридичних осіб, інтересів держави на засадах верховенства права, визначає систему судів загальної юрисдикції, статус професійного судді, народного засідателя, присяжного, систему та порядок здійснення суддівського самоврядування і встановлює систему і загальний порядок забезпечення діяльності судів та регулює інші питання судоустрою і статусу суддів [12].

Слід зазначити, що закон повністю регулює правосуб'єктність осіб, що бажають стати судьями, визначає їхні права, свободи та обов'язки (компетенція) та механізм притягнення суддів до відповідальності за дії, несумісні із ідеалами правосуддя, зумовлена потребою підтримувати авторитет правосуддя і довіру до судів.

Наступна особливість адміністративно-правового статусу суддів, прокурорів, адвокатів та нотаріусів полягає у наявності спеціальних завдань та повноважень.

З метою захисту інтересів держави, суспільства, конституційних прав та свобод громадян та у відповідності до ст. 121 Конституції України підтримання державного обвинувачення в суді покладається на прокурора [11]. Закон України «Про прокуратуру» зазначає, що прокуратура виконуючи покладені на неї функції здійснює нагляд за додержанням і правильним застосуванням законів Кабінетом Міністрів України, міністерствами та відомствами, органами державного і господарського управління та контролю, місцевими Радами, їх виконавчими органами, військовими частинами, всіма юридичними та фізичними особами [13].

При здійсненні прокурорського нагляду за додержанням і застосуванням законів прокурор має право: 1) безперешкодно за посвідченням, що підтверджує

займану посаду, входити у приміщення органів державної влади та органів місцевого самоврядування, військових частин, підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності без особливих перепусток, де такі запроваджено; 2) витребувати від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, військових частин, державних підприємств, установ та організацій рішення, розпорядження, інструкції, накази та інші акти і документи, одержувати інформацію про стан законності і заходи щодо її забезпечення, мати доступ до відповідних інформаційних баз даних державних органів; 3) вимагати від керівників та колегіальних органів проведення перевірок, ревізій діяльності підпорядкованих і підконтрольних підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, а також виділення спеціалістів для проведення перевірок, відомчих і позавідомчих експертиз; 4) мати доступ до документів і матеріалів, необхідних для проведення перевірки, у тому числі за письмовою вимогою, і таких, що містять комерційну таємницю або інформацію з обмеженим доступом. Письмово вимагати подання в прокуратуру у визначений ним розумний строк зазначених документів та матеріалів, видачі необхідних довідок, у тому числі щодо операцій і рахунків юридичних осіб та інших організацій, для вирішення питань, пов'язаних з перевіркою. Отримання від банків інформації, яка містить банківську таємницю, здійснюється у порядку та обсязі, встановлених Законом України «Про банки і банківську діяльність»; 5) отримувати від посадових та службових осіб і громадян усні або письмові пояснення, в тому числі шляхом виклику відповідної особи до органу прокуратури.

При виявленні порушень закону прокурор у межах своєї компетенції має право: 1) вносити подання; 2) у встановленому законом порядку ініціювати притягнення особи до дисциплінарної, адміністративної відповідальності, скласти протокол про адміністративне правопорушення та починати досудове розслідування; 3) звертатися до суду в передбачених законом випадках (ст. 20 Закону України «Про прокуратуру») [13].

Ще однією особливістю є особливий порядок надання цього статусу. Наприклад, юрист, що бажає отримати посвідчення адвоката та займатися адвокатською діяльністю має пройти перевірку кандидатського мінімуму особи, що бажає отримати посвідчення адвоката; перевірку теоретичних знань і навичок кандидата (кваліфікаційний іспит); перевірку практичного досвіду кандидата. Уся процедура

набуття права на зайняття адвокатською діяльністю є законодавчо регламентована у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та підзаконних нормативно-правових актах.

Нотаріус – це уповноважена державою фізична особа, яка здійснює нотаріальну діяльність у державній нотаріальній конторі, державному нотаріальному архіві або незалежну професійну нотаріальну діяльність, зокрема посвідчує права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняє інші нотаріальні дії, передбачені законом, з метою надання їм юридичної вірогідності.

Нотаріусом може бути громадянин України, який має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи у сфері права не менш як шість років, з них помічником нотаріуса або консультантом державної нотаріальної контори – не менш як три роки, склав кваліфікаційний іспит і отримав свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю. Не може бути нотаріусом особа, яка має судимість, обмежена у дієздатності або визнана недієздатною за рішенням суду (ч. 1,2 ст. 3 Закону України «Про нотаріат») [15].

Таким чином, можна зробити наступні висновки щодо адміністративно-правового статусу суддів, прокурорів, адвокатів та нотаріусів, зокрема:

1. Є складовою загального юридичного статусу.
2. Відображає його публічне становище у суспільстві.
3. Адміністративно-правовий статус визначається в межах: правосуб'єктність, права, свободи, обов'язки, відповідальність.
4. Правовий статус суддів, прокурорів, адвокатів та нотаріусів регулюється спеціальними законами.
5. Наявності спеціальних завдань та повноважень, закріплених за суддями, прокурорів, адвокатів та нотаріусів.
6. Особливий порядок надання адміністративно-правового статусу закріплений в базовому законодавстві.

Висновок. Отже, на основі вище викладеного матеріалу, адміністративно-правовий статус основних юридичних спеціальностей (суддів, прокурорів, адвокатів та нотаріусів) – це сукупність встановлених та закріплених законами та іншими нормативно-правовими актами прав, свобод, обов'язків, що гарантують участь суддів, прокурорів, адвокатів та нотаріусів в управлінні державними справами й задоволення публічних та особистих інтересів через діяльність державної влади й органів місцевого самоврядування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДжЕРЕЛ:

1. Великий енциклопедичний юридичний словник / За редакцією академії НАН України Ю. С. Шемшученка. – К. : ТОВ, видавництво «Юридична думка», Т. 5. – 2003. – 992 с.
2. Васильев А. С. Административное право Украины (общая часть) : учебное пособие. – Х. : «Одиссей», 2001. – 288 с.
3. Морозко О. Зміст поняття адміністративно-правового статусу громадянина // Держава і право : збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. – Випуск 11. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004. – С. 230–235.
4. Битяк Ю. П., Богуцький В. В., Гарашук В. М., Дяченко О. В., Зуй В. В. Адміністративне право України. – Х. : Право, 2004. – 310 с.
5. Коваль Л. В. Адміністративне право України. Курс лекцій. – 1998. – К. : Основи. – 310 с.
6. Адміністративне право України: основні поняття : навч. посібник. Голосніченко І. П., Стахурський М. Ф. Золотарьова Н. І., Київ, 2005. – С. 233.

7. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник / Ольга Федорівна Скакун. – Харків : Консул. – 2001. – С. 656.
8. Григораш О. І. Суб'єктивні права й обов'язки – елементи адміністративно-правового статусу особи // Чернівецький університет. Науковий вісник Чернівецького університету : збірник наук. праць. Вип. 273 : Правознавство. – Чернівці : Рута, 2005. – С. 67–71.
9. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.
10. Боярцева М. А. Адміністративно-правовий статус громадянина України : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: спец. 12.00.07 / М. А. Боярцева. – Київ, 2005.
11. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // ВВР. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
12. Закон України від 7 липня 2010 р. № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів» // ВВР. – 2010. – № 41–42, № 43, № 44–45. – Ст. 529.
13. Закон України від 5 листопада 1991 р. № 1789-XII «Про прокуратуру» // ВВР. – 1991. – № 53. – Ст. 793.
14. Закон України від 05.07. 2012 № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» // Офіційний вісник України. – 23 липня 2012. – № 62.
15. Закон України від 2 вересня 1993 р. «Про нотаріат» // ВВР. – 1993. – № 39. – Ст. 383.